

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԸԶԳԵՅԻՆ՝ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՒ ԹԻՒ 6.

ՇՐՋԱՆ ՄԻԱՄԵԼՅ

1 ՅՈՒՆԻՍ 1866

ԿՐՕՆԱԿԱՆՔ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՀՈԳԻՈՅՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆՆ

ՈՒ ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԸ. — ՍԱԴՈՒԿԵՑԻՔ

(Հարոյարութիւն. տէս Թիւ 4. Էրես 49.)

Որովհետեւ մարդս իբր մտաւորա-
կան և բարոյական էակ՝ ենթակայ է կը-
րօնի, և կրօնը ժամանակաւորէ դուրս
յաւիտենականութեան մի հետ ա-
ւելցողութիւն կ'ենթադրէ. ապա ու-
րեմն ունի մարդս իրեն վախճան մի
առ որ սահմանեալ է իւր Ստեղծո-
ղէն. և այս վախճանս կը բովանդակի
եկեղեցւոյ վարդապետութեան սա-
խօսքերուն մէջ. «Ղանաչել, սիրել,
ու ծառայել Աստուծոյ ներկայ աչ-
խարհիս մէջ, եւ ժառանգել անոր
փառքը հանդերձեալին մէջ»։ Ղանա-
չել, սիրել ու պաշտելն զԱստուած
ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ իւր հոգւոյն

ու մտայ կարողութիւնները ի բարին
գործածել, բարիք գործել, առաքի-
նութեան միջոցով երջանկութեան
հասնիլ. այս է աւաստիկ մարդոյս իւ-
կական վախճանը։

Իսկ կը տեսնեմք որ այս աշխար-
հիս մէջ երջանկութիւնը առաքինու-
թեան հետ չընկերանար միշտ, ինչ-
պէս ամեն մարդոց յայտնի է. մէկ
մ'ալ որ ընկերանալու եւս ըլլայ, ա-
ռաքինութիւնը իւր արժէքը քիչ մի
կը կորսունցընէ. վասն զի այն ժամա-
նակ առեւտրոյ նման բան մի եղած
կ'ըլլար, այսինքն եթէ ամեն մէկ ա-
ռաքինական գործք ժամանակաւոր

հատուցում ընդունէր. և յայնժամ առաքինութիւնը գերբնական իր մի չունենալով իւր մէջը, գերբնական հատուցում ալ ընդունելու արժանաւոր չէր ըլլար: Այս ուրեմն ուրիշ կեանք մի պէտք է որ զգարոյական օրէնքը վաւերացնէ՝ (1). բայց այս բանիս համար ալ պէտք է որ մարդոյն հոգին անմահ ըլլայ: Եւ մեր ալ խնդիրն ու խօսքերնուս նպատակը այս է:

Աւերորդ է մէջ բերել հոս հոգւոյն էութիւն և ոչ պատահումն ըլլալը, վասն զի հոգւոյ ապականութիւն դաւանող հակառակորդ գէթ կը ճանչեն անոր էութիւնը, թէպէտ և ջանան իմաստակորէն տրամաբանել թէ հոգին ալ մարմնոյ էութեան պէս աճեցական է: Այս իրենց քրմազարդ վարդապետութիւնը ինչ նպատակի ծառայելը գիտեմք: Բայց մենք զանիկայ թողումք որ իւրաքանչիւր ընթերցողք ինքնին մակաբերեն, մենք դառնալք հաստատելու հոգւոյն անմահ անապական և ոչ մահկանացու ու ապականացու ըլլալը:

Տիրատուր վարդապետն Հայոց իւր մէկ գեղեցիկ քարոզին մէջ Արիստոտէլի սահմաններէն առնելով այսպէս կը հաստատէ հոգւոյ անմահութիւնը. «Հոգին ինքնիրեն շարժող է, և ինչ որ ինքնիրեն կը շարժի, միշտ կը շարժի, և ինչ որ միշտ կը շարժի, անմահ է». ու կը յաւելուէր իր կրօնը կերպով հաստատել. «Եթէ հոգին՝ մարմնոյն ապականութեանը հետ ապականելու ըլլար,

պէտք էր որ անոր նման ինքն ալ տրակար ըլլար ու կտորներու բաժնուէր. և որովհետեւ այս չէ, յայտ է թէ սուտ են անոնք որ կ'ըսեն թէ հոգին ապականացու է. և կամ թէ մարմննոյն հետ մէկտեղ կը մեռնի (1):

Բայց որովհետեւ մեր հակառակորդք այսքանով չեն բաւականանար, և աւելի հզօր ու իմաստասիրական փաստեր կը պահանջեն, սխիւք ուրեմն մենք ալ հաստատել հոս եօթն կերպ ապացոյցերով ըստ տրամաբանից՝ հոգւոյն անմահութեան կարելի և հարկաւոր ըլլալը: Այս վարդապետութիւնս ողջախոհ փիլիսոփայութեան մէջ այնքան կարեւորութիւն գտած է, որքան որ ունի Աստուծոյ գոյութիւնը:

Ա. Տիւր: Հոգին է անմահ, և առիկայ վերը քիչ շատ ցըցուցինք. արդ, պարզ ու հոգեկան գոյացութիւն մի, այսինքն՝ այնպիսի գոյացութիւն մի որ բոլորովին հեռի է մասուղքներէ, բնականապէս անապական է կամ անմահ. վասն զի մահն ուրիշ բան չէ՝ բայց լուծումն մասանց: Ուրեմն հոգին չկրնար մեռնիլ: Բայց որովհետեւ մեր հոգին՝ իւր էութեանը նկատմամբ կրնար թէ՛ ըլլալ և թէ՛ չըլլալ, չկրնար անմահութիւն փոյելել, եթէ իւր ամենակարող Ասեղծողը չկամենայ որ իւր տուած էութիւնը յաւիտեան շարունակէ նա. ուստի յայտնի է որ մեր այս ցոյցը միայն անոր խելիւ-

(1) Վոլտէր լաւ իմացած կը նմանի սոյն ճշմարտութիւնը. երբ կ'ըսէ թէ վեժժիւնդիր ու վարձահատոց Աստուած մի չճանչելը, ճշմարտապէս անասունած ըլլալ բռն է: «Méconnaître un Dieu vengeur et rémunérateur, c'est être véritablement athée.»

(1) «Հոգի ինքնաշարժ է, ինքնաշարժն մշտաշարժ է, մշտաշարժն անմահ է: Եթէ ապականեք (հոգին) ընդ ապականութեան մարմնոյն, և կամ մեռանէր ընդ մահու մարմնոյն, արժանի է տկարութեան մարմնոյն հասանել և կամ հատումն և ինքն տկարանայր և հատանէր: Եւ իբր այս ոչ է, յայտ է թէ սուտ են ասողքն ապականացու զոգի, և կամ մահկանացու ընդ մարմնոյն»:

Իհնը կը հաստատէ : Անցնինք երկ-
րորդին :

Բ. Յոյ : Այն իսկ ամբարիշտ մար-
դիկ անգամ կը խոստովանին թէ ,
սոյն վարդապետութեան հաւատալը
ընդհանուր է : « Անկորելի է , կը-
սեն անոնք , այնպիսի ժողովուրդներ
գտնել , որոնք հասարակ կարծեաց
համեմատ տեսակ մի անմահութիւն
չտան մեր հոգւոյ : Հոգւոյն անմա-
հութեան վարդապետութեանը պէս
հասարակ եղած բան չկայ աշխար-
հիս մէջ , և ոչ ալ այնքան տարածեալ
հաւատք մի՛ ինչպէս է հանդերձեալ
կենաց սպասելը . այս կանխակալ
կարծեաց վերայ հիմնուած են բոլոր
կրօնական ու քաղաքական դրութիւ-
ները . . . : Պղէնկպրող թէ պէտ և
այս վարդապետութեան թշնամի է ,
կը խոստովանի թէ սոյն կարծիքը մեր
սրտամտական ծանօթութիւններէն ա-
ւելի հին է . . . վայրենի ազգաց մօտ
անգամ , որոնք հասարակաց սրաշտա-
մունքներու և ոչ հետքն ունէին , սա-
կայն հոգւոյ անմահութե վարդապե-
տութեան իրենց մէջ ըլլալուն նշան-
ներ ու ցոյցեր գտնուեցան » : Արդ ,
ուրիշ կենաց վերայ եղած սոյն ընդ-
հանուր հաւատքը , զոր անհաւատ
մարդիկն անգամ կը հաստատեն , նա-
խապաշարեալ կարծիքներու արդ-
իւնք չիրնար ըլլալ , և ոչ կիրքերու՝
զորոնք սանձողն ինքն է . ուրեմն ճշ-
մարտութեան վերայ հիմնեալ կար-
ծիք է :

Գ. Յոյ : Ամեն մարդ կը ճանչնայ
որ հոգին բնականապէս երջանկու-
թեան մի կը բաղձայ , որոյ տեսողու-
թիւնը մահուանէն ալ անդին է և
անսահման երանութիւն մի է : Արդ ,
այս բնածին բաղձանքը յԱստուծոյ
կու գայ մեզ որ չիրնար երբեք զմեզ
խաբել . Ուրեմն հոգին անմահ է :

Մտիկ ընենք հոս Ռասինի որդւոյն
ըսածը : (1)

« Տժգոհ է իմ հոգիս բոլոր կու-
րստական բարիքներէն : Դուռն Աստ-
ուած իմ հղոր , իմ միակ յոյսս դու
ես : Եթէ վայրկեանական հեշտութիւ-
ներով պիտի բաւակնանամ , պէտք
էր որ զիս ասանկ չնչին բանի մի հա-
մար ոչնչութենէ ի գոյութիւն կոչե-
իր : Եւ եթէ անմահ փառքի մի ըս-
պասելս անօգուտ է , պէտք էր որ
անկէ ի զատ ուրիշ բան չսիրող սիրտ
մի տայիր ինձ : Ի՞նչ կ'ըսեմ . ամեն
բանի մէջ ազատ , ու ամեն ուղածս
կ'ընեմ , բայց երջանիկ ըլլալու ալ իմ
կամքէս կտրեալ է : Կ'զգամ ես որ
ազատ չեմ երջանիկ ըլլալ ուղեւ
համար . իմ սիրտս այն ժամանակ իւր
հաւատարակչութիւնը կը կորսուցնէ ,
և երջանկութեան բաղձալով՝ փա-
ռասիրութեանս մէջ ստիպում մի
կ'ունենամ : Ի՞նչ , մարդս միթէ
բարի տիրոջ մի ձեռագործը չէ : Եւ
եթէ երջանիկ ըլլալ կ'ուզէ , ապա
ուրեմն երջանիկ ըլլալու համար ըս-
տեղծուած է » :

Ի՞նչ անդիէն Վոլգէն առարկու-
թիւն կ'ընէ մեզ ըսելով . « Եթէ հո-
գին անմահ է , անմահութեան բաղ-
ձալուն համար , նմանապէս մարդս
պէտք է փառթամ ալ ըլլայ՝ փառթա-

(1) De tout bien qui périt mon âme est mécontente.
Grand Dieu, c'est donc à toi de replir mon attente:
Si je dois me borner aux plaisirs d'un instant,
Fallait-il pour si peu m'appeler du néant?
Et, si j'attends en vain une gloire immortelle,
Fallait-il me donner un cœur qui n'aimât qu'elle?
Que dis-je? libre en tout, je fais ee que je veux;
Mais dépend-il de moi de vouloir être heureux?
Pour le vouloir je sens que je ne suis pas libre:
C'est alors qu'en mon cœur il n'est plus d'équilibre,
Et qu'aspirant toujours à la félicité,
Dans mon ambition je suis nécessité.
Quoi! l'homme n'est-il pas l'ouvrage d'un bon maître?
Puisqu'il veut être heureux, il est donc fait pour l'être.

մութեան ցանկալուն համար : արդ , այս ետքի նախադասութիւնս սխալ է , ուրեմն սխալ է նաև առաջինը :

Կը պատասխանեմ : Թիւր է այս կերպով հակառակորդին դարձնել մէջ բերուած ապացուցական նախադասութիւն մի , ինչպէս նոյն հեղինակին բոլոր տրամախոհութիւնները այսպէս թիւր ու սխալ են և ոչ ուղիղ : Եթէ փարթամ ըլլալու բաղձանք ըսելով՝ արծաթոյ ու ոսկւոյ մեծաքանակ գումարներ պիտի իմանամք , առիկայ ամենեւին անյաղթելի բաղձանք և մեղ համար կարեւոր պէտք մի չէ , ինչպէս որ է մշտնջենապէս ապրիլը , յաւիտեան երջանիկ ըլլալը , և շատերը կան որ չափաւոր , համեստ ու խաղաղ կացութեան ու ինչքով բաւական եղած են , առանց աւելին խնդրելու : Իսկ եթէ փարթամ ըլլալու բաղձանքը ըստ ինքեան հանգիստ ու հեշտ ըլլալ կը նշանակէ , այն ժամանակ երջանկութեան անյաղթելի բաղձանաց հետ կը նոյնանայ . բաղձանք մի որ թէ ներկայ կենաց և թէ ուրիշ աւելի երջանիկ կենաց մէջ պէտք է կատարուի :

Դ. Յոյ : Ի՞նչ եթէ լստուած գերապէս արդար է , գերապէս արդար եղող էակ մի կը պարտաւորի իւրաքանչիւր մարդոյ գործոյը համեմատ հատուցանել . արդ այս հատուցմունքը ներկայ կենացս մէջ արդարապէս չէ , վասն զի շատ անգամ ամբարիշտ անօրէն մարդը մինչեւ մեռնիլը բարեյաջողութեան մէջ կ'ըլլայ , իսկ արդար ու բարի մարդը խեղճութեան և վշտաց մէջ կ'աւանդէ իւր հոգին . կը տեսնեմք որ լստուած ոչ մին կը պատժէ և ոչ միւսը կը վարձատրէ այս աշխարհիս մէջ . ուրեմն ուրիշ ժամանակ պիտի ընէ . ապա ուրեմն եղած պիտի ըլլայ ուրիշ կեանք մի ,

որ ներկայ աշխարհիս անկարգութիւններուն տեղ արդարապէս ինքը լեցընէ : Ի՞նչ այս ըսած կեանքս ալ ուրիշ կերպ կարելի չէ որ լինի , բայց եթէ մարդկային անձին գերեզմանէն անդին դեռ յարատեւելով : Ուրեմն հոգին անմահ է : « Երկրիս վերայ , կ'ըսէ Սասնի որդին , յիշաւի կը աեսնեմ որ առաքինութիւնը թշուառութեան մէջ կը հեծէ ու մոլութիւնը պատուով կը փառաւորի . բայց աչ ուրեքս գէպ ի այն գերագոյն Տէրը վերցընելով , նոյն իսկ անկարգութեանց մէջ կը տեսնեմ ու կը ճանչեմ զինքը : Թէ որ հիմայ կը ընէ , որ մի պիտի հատուցանէ : Կ'ուզէ լստուած որ մարդս աւելի երջանիկ բը նակարանի մի յոյս ունենայ : Լսո՛ , այն արդար ու անաչառ Եկեղեցիս ինչպէս իւր բարութիւնը , նմանապէս և իւր բարկութիւնը ուրիշ ժամանակի համար պահած է » (1) :

Ե. Յոյ : Հոգւոյ անմահութիւնը լստուծոյ բարութեանը մեծ ապացոյց մի կը համարուի . վասն զի անոր անհուն բարութիւնը չպիտի կարենար իրացոյցն պիտի կարգ մի հաստատել , յորում առաքինի մարդոց չըլլալը ըլլալէն աւելի արժէր . արդ , եթէ ուրիշ կեանք մի եւս չըլլար , յորում լստուած առաքինութիւնը վարձատրէր ու մոլութիւնը պատժէր , աւելի լաւ պիտի ըլլար առաքինի մարդոց որ երբէք չտանդճուէին , քան թէ ստեղծուելով՝ վիշտ ու տառապանք կրէին երկրիս վերայ :

(1) Sur la terre, il est vrai, je vois dans le malheur La vertu gémissante, et le vice en honneur; Mais j'élève mes yeux vers le Maître suprême, Et je le reconnais dans ce désordre même: S'il le permet, il doit le réparer un jour: Dieu veut que l'homme espère un plus heureux séjour. Oui, pour un autre temps, l'Être juste et sévère Ainsi que sa bonté réserve sa colère.

Ուրեմն Մատուցոյ բարութիւնը մեծ ապացոյց է հոգւոյ անմահութեանը :

Զ. Ցոյց : Հոգւոյն՝ մարմնէն ետքը դեռ ապրելուն ապացոյց կը համարի նաև Մատուցոյ իմաստութիւնը : Արքանանմիտ կը համարուէր այն օրէնսդիրը, եթէ մի և նոյն աչքով նկատելու ըլլար իւր դրած օրէնքները բռնողին ու չբռնողին : Մյայէս պիտի ըլլար և Մատուցոյ նկատմամբ եթէ այս կեանքէս յետոյ՝ օրինապահները վարձատրելու եւ օրինազանցները պատժելու համար ուրիշ կեանք մի չտահմանէր . վստի զի այս աշխարհիս մէջ Մատուցոյ օրէնքները պահող մարդիկ խիստ շատ անգամ առանց աւերակալութե մի կ'ապրին, ուր ընդհակառակն ալ օրինազանցք վսխաւու բան մի չեն ունենար : 'Խորձեալ, եթէ Մատուած Զիջելու ըլլար հոգին, յանցանքին աւելի մեծ աւարէզ տուած կ'ըլլար . վստի զի չարագործ մարդիկ կը սոսկան անմահութենէն, որուն առաքինիք սաստիկ կարօտիւ կը ցանկան : Մյայ ուրեմն աստուածային իմաստութիւն կը պահանջէ որ մեր հոգին անմահ մնայ զկնի մահուան մարմնոյն :

Է. Ցոյց : Ղշմարտութիւնը ճանչնալու համար մեր ունեցած փափաքը կը ցուցնէ որ հոգին չմեռիր մարմնոյն հետ : Ղշմարտութիւնը, կ'ըսէ փիլիսոփային մէկը, որ մոտացայնքան թանկագին ու պատուական է, որչափ սիրելի պէտք է ըլլայ նաև իմ սրտիս : Եւ անոր հասնելու համար որքան ալ սոստիկ Զանքեր կրելու ըլլամ, ներքին միտմարութիւն և ուրախութիւն մի կ'ըզգամ իմ հետազօտութեանցս մէջ, որով ժամերը ինձ վայրկեան կը թուին : Եւ մեն ճշմարտութիւն ենթակոյ է իմ բաղձանացս, և կատարեալ ու յաւիտե

նական ծանօթութիւն մի ստանալուս կը հառաչեմ փղձիկելով : Եւ այդ որքան ալ պղտիկ բաներ են իմ ճանչըցածներս, և անոնք ալ անկատար կերպիւ : Հառ անգամ մէկ ծանօթութիւնը ուրիշ մէկ ծանօթութիւն մի մտքիս առջեւէն կորսնցընել կուտայ . . . : Կը խորուրմ արդեօք երբ ճշմարտութեան այս անյոգ բաղձանքը Մատուցոյ անհուն իմաստութեանը մէկ տպաւորութիւնը համարելու ըլլամ : Եւ այս աստուածային աղբիւրէն չէ՞ որ յոյսնապէս մեր ծանօթութիւնները կը ծագին : Եւ չէ՞ որ իւր վերոյ ի սրտէ մեզ բաղձանք կրել տալու համար, մեր մոտայ ըլլայ սահմանաւոր ու տկար ըլլող սաստիկ կ'զգայընէ : Կրնամ ուրեմն հաւատալ որ աստուածային իմաստութիւնը, որուն կարենալ նկատելու համար այսքան կ'այրիմ կը տոչորիմ ցանկութեամբ, մշտնջենապէս մերժէ զիս իւրմէն ընդդէմ իմ բաղձանացս զոր ինքը տուած է . . . :

Ընդհ. Կը հարցընեն մեզ անհաւատք, թէ հոգւոյ անմահութիւնը ընդունելու ալ ըլլամք, ինչպէս ընդունիմք որ չարերը յաւիտենապէս պիտի պատժուին առանց համեմատութեան յանցանաց ու պատժոց :

Պատաս. Եանցանքի մի պատիժը չափազանց ըլլող ապացուցանելու համար, կ'ըսէ Պերժիէ, պէտք է բոլոր անոր գէշութիւնը ճանչնալ թէ որքան մեծ թշնամանք են անոնք Մատուցոյ մեծ վայելութեանը, և իմանալ այն յանցանքին չափազանց մեծութիւնը, չէ նէ՞ անկարելի է անոր և իւր պատժոյն մէջ եղած համեմատութեան եւ անհամեմատութեան վերոյ դատաստան ընել : Արդ, յանցանքին բոլոր գէշութիւնը ու մեծութիւնը ճանչնալու համար,

պէտք է անոր՝ աստուածային սրբութեան որքան հակառակ ըլլալը յայտնապէս տեսնել. և գիտնալ թէ անկէ խոյս տալու և կամ զանոնք քաւելու համար որքան միջոյններ, օգնութիւններ, շնորհքներ և մտաց լոյս ընդունած է մարդս. գիտնալ այն շնորհքներուն արժէքը, գիտնալ յանցանքին մէջ եղած ապերախտութիւնը, կամակորութիւնը և Մտուծոյ օրինաց արհամարհութիւնը: Եւ ասիկայ յայտնի է որ մարդս չկրնար ուրոշել. ապա ուրեմն, թէպէտ և պատիժը յաւիտենական եւ յանցանքը անցաւոր եղած ըլլայ, չկրնար ըսուիլ թէ պատիժը յանցանքէն խիստ մեծ է: Սա ալ կոյ որ, պատժոյ յաւիտենականութիւնը մարդոյս մտաց՝ վարձուց յաւիտենականութենէն աւելի չներհակիր. վասն զի որչափ որ մոլորութիւնը պատժոյ՝ նոյն չափով եւ ոչ աւելի՝ առաքինութիւնն ալ վարձուց արժանանալու զօրութիւն ունի: Վերջապէս փիլիսոփայութիւնը պատժոյ յաւիտենականութիւնը բընութեան զօրութեամբը միայն ապացուցանելու համար չայնդեր:

ՀԱՂԿԱՍՏԱՆԻ ԾԵՐՄԱՅ ՓԻՂԸ

Փղապաղառ-իւն Ժագոմը. — Ծերմայի Դիդ
Դիդոն Կնարագիւղի հայը. — Արարմայի ախան:

(Արարդ տես թիւ 5. երես 73:)

Սագ-Քալուէր կերպարանօք հանդարտ, անոյշ ու գրաւիչ լեզուով մի և նմանը չունեցող ճարտարախօս անձ մի էր. բանասերիւ ու խարդախ ու վերջին աստիճանի ճարպիկ. անվախ ու համարձակ ու ամեն բանի հնարքը գտնող ու ամեն վտանգաւոր ու դժ-

ուարին գործքերուն տակէն՝ ելնող և Չորս կայսերաց հետ մտերմացած էր քառասուն տարիէն աւելի տեւելով, որոնց փառասէր ու դիւրահաւան բընաւորութիւնը մօրութիւն համբել տուած էր իրեն, և դիմացին նըստելով պաղարիւն կերպով այնպիսի անհաւատալի բաներ կը պատմէր անոնց, որոնք միամտաբար մտիկ ընելով կ'արմնային կը մնային: Սոյն օրինակ շողորորոտութիւններով ու վարպետութիւններով շնորհք գտած էր անոնց առջեւ: Եւս կէս եւրոպացին այնպէս շտապելով մի կ'երթար դիմացին երեսն ի վայր կը չոքէր, անոնց մեծութիւնը, փառաւորութիւնն ու առատածեռնութիւնը այնպիսի գովասանական, անկեղծ ու բնական իմաստներով մինչեւ երկինք կը բարձրացընէր, եւ ամեն մէկ պակասութիւն գործելուն՝ իւր ատրոյջը համանները չկրնալ ի գործ դնելուն և անոր բարկութեանը արժանի ըլլալուն վերայ այնպէս սրտակոտոր ու ամօթապարտ կը ցուցընէր զինքը, որ վերջապէս թագաւորը անոր յանցանքը կը ներէր: Հազիւ թէ խելքը գլուխը բերելու համար փորձ մի կ'ըլլար իրեն այս դէպքերը, նայիս առջունէն աւելի կը սկսէր նորէն իւր սատանութիւնները բանեցընելու:

Ինչպէս վերագոյն ըսինք, Սագ-Քալուէր ալ ճերմակ փղի համար ըլլալիք ժողովքին կանչուեցաւ: Երբ իմացաւ խորհուրդին նպատակը, իմացուց անոնց թէ Սաւլմէնի⁽¹⁾ մէջ բընակող իւր թղթակիցներէն մէկը, այն օրերը գրած է իւրեան չափահաս ճերմակ փղի մը հոն գտնուիլը, զոր սուղ դնով ծախելու համար միտ-

(1) Սաւլմէնը Դէնստէրի մի երեւելի մէկ քաղաքն է. Անգղիական երկրին մէջ Փէկուի ու Սիւմի կից: